

ODJAĆ SIĘ (61) *vb pf*

się (38), się (23).

o jasne; w temacie *praes e* pochylone.

inf odjąć się (41). ◇ *fut* 1 sg odéjmię się (1). ◇ 2 sg odéjmiesz się (1). ◇ 3 sg odéjmię się (8) [w tym *GórnDworz* Kk7v może *impers fut od ODJAĆ*]. ◇ 3 pl odéjmą się (2). ◇ *praet* 3 sg *m* odjął się (2). ◇ 3 pl *m pers* odjęli się (1). ◇ *imp* 2 sg odéj(m) się (1). ◇ 3 sg niech się odejmię (1). ◇ *con* 3 sg *m* by się odjął (1). *f* by się odjęła (1). ◇ 3 pl *m pers* by się odjęli (1).

Sł stp s.v. odjąć, Cn brak, Linde XVI – XVII i XIX w.

1. *Obronić się przed kimś lub przed czymś; se avellere, se expedire Mącz; salvari PolAnt (36) :* rádźił/ áby wżycy [...] wyciągli w nocy ná Greckie woýfko nád ich nádzyeię/ á vderzyli ná nieopátrzne/ iżby iuż álbo vmrzeć z nimi/ álbo fie odiać *BielKron* 59v; *Expedire se erumnis, de omni molestia expedire, Odyać fie. Mącz* 294b; *GórnDworz* Z2.

odjąc się komu, czemu (żywotne) (18): Lodiwg [!] Krol chcąc themu zábieżeć áby fie mu [*Solimanowi*] odiał/ nie miał po temu áni wieku/ áni [prawiec *BielKron* 328; z nowu rádźili iákoby fie Połowcom odiełi vczyniwży Syem. *BielKron* 350, 195, 441; Polacy Prufką ziemię wzięli/ A oni fie bogacze chudym nieodięli. *KochSat* A3v; *Mącz* 50b; *BudBib Bar* 5/56; *Wilkom/ Niedźwiedziom/ Lwom/ sftawály fie pokármem/ iáko ci ktorzy nie mieli lto síły/ żeby fie im odiać mogli. GórnRozm* N2; *KmitaSpit* B3; *SkarKaz* 205a, 385a; *VotSzl* B3; Pogánom fie heretycy nie odeymą. *SkarKazSej* 685a *margin*, 673b, 685a, 686a, 699b. *Cf Przysłowie.*

odjąc się czemu (3): LubPs Y5; *Propellere iniurias hominum, Odyać fie krziwdzie. Mącz* 287c; *SkarKazSej* 704a.

W charakterystycznych połączeniach: bestyjej odjąc się (2), chudym, gwałtom, krzywdzie, łupieżcom, nieprzyjacielowi (3), okrutności, poganom (2), robactwu (2), wilkom, złodziejowi, złym, zuchwałym.

Przysłowie: A gdy kácerstwo nástánie/ bronić fie páłterze nie mogą/ áni vmieią/ áni owiec od błędow wybawić mogą. *Wilkomfię nieodeymą / y owce pogubią SkarJedn* 359.

Zwrot: »mocą się odjąć« (1): ále przydzye czás iż wybijesz iármzo iego s czołá twego/ to ieft/ mocą fie odeymiesz. *BielKron* 14v.

Przen [czemu] (11) : oto grzech we wroćiech twoich: możefz fie mu odiać/ á pánem sam być nád łobą *SkarŻyw* 263, 263; *KochFr* 102.

Zwroty: »odjąc się swej wolej (woli)« = *avellere se, frangere cupiditates Mącz [szyk zmienny] (7):* *BielŻyw* 73; *BielKron* 21v, 71v; *Mącz* 72d, 478c; *RejZwierc* 38v; Owżem vmylł fwoý vtwiérdz/ odéym fie fweý woli *KochFr* 108.

»zwyczajowi odjąc się« (1): Bo iákoć to ze zwyczáiu wypádnie/ iuż wiedz żeć potym kfiázkzi będą wárczáły ná cieę/ á trudno fie zwyczáiowi odiać. *RejZwierc* 28.

2. *Powstrzymać się, zaprzestać lub nie zacząć czegoś; abicere, amovere, eicere, expellere, parcere, reprimere, vesistere, restringere, temperare Mącz (18) :* *Vino in unum diem temperare, Odyać fie á nie pić przes yeden dzień winá. Mącz* 443a.

odjąc się czego (1): Bo gdy niebo z náturą ciągnie go do czego/ Wfpomniawży Bołką boiaźń/ odeymie fie wżego. *RejWiz* 129v.

odjąc się czemu (13): że y wten czas gdy Alexánder był wrośłym człowyekyem/ nye mógł sie obaczyć áni odyć onem wyśtěpkom á nyeobyczájom/ których sie był zá młodu od Leonidefá nápił y náuczył. *GliczKsiąż* L8; *Mącz* 13d, 161d, 181c, 229a, 234b [2 r.] (11). *Cf odjąc się czemu czym*.

odjąc się czemu czym (1): zwłázcza ktora [*niewiasta*] sie nieumie w fwej namiętności powfcięgać, abo rozumem íprauować. Bo rozumem wiele złemu może sie odiać *GlabGad* 05.

Ze zdaniem dopełnieniowym zaprzeczonym [zawsze: aby] (2): Iuż sie nie mogę odiać ábych nie plákála [!] *BielSat* Hv; ięzyká fłodkiego był/ ífz kto go mowiącego fłyszal/ ítrudnością sie odiać mógł/ áby Chrześciáninem nie zośtał *SkarŻyw* 47.

W charakterystycznych połączeniach: odjąc się chciwościam, gniewowi (gniewu) (2), lamentom, lenistwu (4), miłości, nieobyczajom, plugastwu, płaczu, smutkowi, snowi, występkom, złemu.

Szereg:»zastanowić się albo odjąc się« (1): Reprimam me iam et non sequar amplius, Záfánowie álbo odeymię sie yuż. *Mącz* 321c.

3. Wystąpić ze wspólnoty religijnej [od czego] (1) : ktorzy Greckie zbory odśczepieńcámi zowá/ zádawáiąc im tho/ iákoby sie oni od poślufzeństwa Rzymkiego Bífkupá odłęczyć/ y gwałtem odiać mieli *NiemObr* 58.

4. W funkcji strony biernej lub samoistnej (tj. oznaczającej stan bez możliwości wskazania na sprawcę) (6) :

a. Zostać usuniętym lub przestać istnieć; ktoś zostanie czegoś pozbawiony, przestanie coś robić (5) : gdyż odiawśzy ná drugi raz to co záfzkadzáło/ odiać fye chorobá może. *Oczko* 25; *ActReg* 20.

odjąc się'od kogo (1): Wfzelka gorzkość/ y zápalczywość/ y gniew/ y wrzalk/ y bluznienie niech sie odeymie od was [*tollatur a vobis*] ze wfzelką złością. *BudNT Eph* 4/31.

odjąc się komu (1): aby tym snadniej na sejmie mogła sie obaczyć sprawiedliwość w onej rzeczy, a íżby też tym obyczajem odjęła sie ansa sędziám róźnych opinij. *Diar* 94.

Przen: Zostać zabronionym [komu] (1) : Y owśzem kiedy mu [*dworzaninowi*] sie odeimie miłość/ tedy iednym ítopniem ítanie sie dośkonálfzym *GórnDworz* Kk7v.

b. Stać się nie obowiązującym, nieważnym (1) : IZ prze fłufzné przyczyny dopuściło sie było Loifóm Gdanfczánóm Sól wárzyć: *non est dignitatis nostrae Regiae*, ábyfmy im to z trzáfkiem [...] odiać mieli. A wfzákże sie to fámo odéymie/ kiedy sie Zupy Ruskié w fwoy porządek wfćawia *SarnStat* 388.

Synonimy: 1. obronić się, uchronić się, wybawić się, zaszczyścić się; 2. powściágnąć się, zastanowić się.

Formacje współrdzenne cf JAĆ.